

УДК: 330.3
JEL: M20, C10
ORCID ID: 0000-0002-3642-170X
DOI <https://doi.org/10.17721/tppe.2024.49.2>

Мартинюк Л.А., к.е.н., доц.
КНУ імені Тараса Шевченка
Дерев'янку С.І., економіст
martynyuk_l@ukr.net
sderevanko220220@gmail.com

НАПРЯМИ ЗБАЛАНСУВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Акцентовано увагу на необхідності здійснення діагностування господарської діяльності підприємств в умовах повномасштабної війни. Важливою складовою такої роботи є оцінювання фінансового стану, що забезпечує формування інтегральної оцінки фінансової стійкості підприємства. Основними параметрами оцінювання фінансового стану є фінансова стійкість, платоспроможність, ліквідність, кредитоспроможність, прибутковість, ділова активність, оптимальність розподілу прибутку.

Визначено поняття «збалансування фінансового стану підприємства» та його основні напрями, а саме: оптимізація структури активів і співвідношення власного та позикового капіталу, управління зобов'язаннями, забезпечення достатнього рівня ліквідності, оцінювання та управління фінансовими ризиками.

Здійснено оцінку фінансового стану АТ «Укртрансгаз». Вказано на те, що підприємство є стратегічно важливим для України, тому збереження його збалансованого фінансового стану стає критично значимим не тільки для всього населення, бізнесу, а і держави в цілому. Аналіз засвідчив, що в умовах повномасштабного вторгнення відбулось покращення фінансового стану підприємства, в першу чергу, завдяки підвищенню тарифів на зберігання природного газу, та, по-друге, через зменшення собівартості реалізованої продукції. Однак, незважаючи на збільшення обсягів реалізації, слабкими місцями фінансового стану АТ «Укртрансгаз» є: зменшення вартості основних засобів, низький рівень рентабельності, наявність значного обсягу дебіторської заборгованості, нестача активів, які можна реалізувати для покриття довгострокових кредитів, відсутність резерву страхування бізнесу, збільшення терміну погашення кредиторської заборгованості та витрат на електроенергію.

Запропоновано ключові напрями збалансування фінансового стану АТ «Укртрансгаз»: розробка та реалізація стратегії збільшення доходів, хеджування ризиків, спричинених вторгненням, залучення інвестицій для модернізації основних засобів, формування резерву страхування бізнесу.

Ключові слова: *фінансовий стан, фінансова стійкість, платоспроможність, ліквідність, оптимальність розподілу прибутку, прибутковість, стратегія збільшення доходу, хеджування ризиків, оптимізація структури витрат, зберігання та закачування природного газу.*

Постановка проблеми. *Діагностування ефективності господарської діяльності забезпечує отримання своєчасної та достовірної інформації про минулий, теперішній стан підприємства та дає можливість спрогнозувати його майбутнє. Такий напрям аналітичної роботи є досить дієвим інструментом, який дозволяє ідентифікувати сильні та слабкі сторони будь-якого суб'єкта господарювання, спрогнозувати наслідки певних подій, обґрунтувати перспективні напрями розвитку. Ключовою складовою такого методичного*

інструментарію є об'єктивне оцінювання фінансового стану підприємства, що допомагає сформувати інтегральну оцінку його фінансової стійкості, платоспроможності, прибутковості та ознайомити з нею усіх стейкхолдерів: топ-менеджерів, інвесторів, кредиторів, державні та місцеві органи влади, працівників тощо.

Потреба моніторингу ступеня якості управління, оцінки потенціалу, виявлення резервів покращення функціонування суб'єкта господарювання зумовлює необхідність проведення аналізу фінансового стану, який ґрунтується на відповідному інформаційному забезпеченні. Фінансовий стан – це комплексний показник, що в загальному демонструє ефективність усієї господарської діяльності, забезпеченість власними джерелами фінансування, спроможність вчасно виконувати зобов'язання, раціональне використання активів підприємством.

Аналіз фінансового стану підприємства набуває особливої актуалізації під час війни, оскільки є критично важливим для забезпечення його стійкості та адаптації до нових умов функціонування.

Аналіз останніх публікацій. Протягом останніх років дослідженням фінансового стану та його аналізу присвячені праці цілої когорти вітчизняних науковців, до яких належать Яцух О.О., Захарова Н.Ю. [16], Сосновська О.О. [12], Ситник Н.С., Смолінська С.Л., Ясіновська І.Ф. [13], Головка І.В., Шарманська С.О., Михальська О.Л. [1]. Окремі аспекти фінансової діагностики, а саме, її інформаційного забезпечення розкрито у роботах Іванчук Н.В. [3]. Останні два роки дана тематика також перебуває у полі зору дослідників. Так, Костенко Ю.О., Короленко О.Б., Гузь М.М. визначили особливості організації фінансів підприємства в умовах війни та напрями їх розвитку з урахуванням ключових показників фінансової стійкості [4].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Варто зауважити, що в умовах постійної невизначеності та швидкоплинних змін, зумовлених прискоренням розвитку світової економіки й глобальними за своїм впливом війнами, зокрема й повномасштабним вторгненням росії проти України, існують малодосліджені аспекти обраної теми, тож постає потреба у детальному вивченні фінансового стану підприємств та пошуку шляхів його покращення з урахуванням фактору постійної мінливості та загрози існування ворога. Важливість аналізу фінансового стану підприємств під час війни обумовлена необхідністю: ідентифікувати та оцінювати ризики, що можуть їм загрожувати (розрив ланцюгів постачання, скорочення попиту тощо); виявляти напрями скорочення витрат та покращення ефективності управління оборотними коштами; визначати поточну ліквідність та здатність до виконання поточних зобов'язань; забезпечити обґрунтованість управлінських рішень щодо змін у стратегії інвестиційної діяльності; визначити можливість зовнішнього фінансування при потребі залучення додаткових фінансових ресурсів (особливо, при плануванні відновлення).

Метою даної статті є пошук оптимальних способів підвищення ефективності господарської діяльності підприємства шляхом покращення його фінансового стану, що уможливить підвищення рівня прибутковості, раціональності використання ресурсів, посилення конкурентних позицій.

Під час проведення дослідження було застосовано **комплекс методів**, з-поміж яких – загальнонаукові (аналізу, синтезу, порівняння, систематизації, індукції та дедукції,

описовий) та спеціальні (горизонтальний, вертикальний і коефіцієнтний аналіз, обчислення середніх і відносних величин, складення таблиць, побудова графіків).

Виклад основного матеріалу дослідження. У науковій літературі запропоновано низку підходів для визначення змісту категорії «фінансовий стан підприємства», однак усі вчені цілком солідаризуються з твердженням, що це комплексна характеристика суб'єктів господарювання. Сутність фінансового стану як системи найбільш вагомих показників ефективності функціонування підприємства розкривається через сукупність таких параметрів:

- фінансова стійкість – це ступінь врівноваженості активів і пасивів підприємства, стан його фінансових ресурсів, їх розподіл та використання. Цей показник характеризується забезпеченістю власного капіталу. Для досягнення фінансової стійкості структура капіталу підприємства має бути гнучкою, що забезпечує збереження платоспроможного стану, задовільного рівня ліквідності й рентабельності та накопичення ресурсів для фінансування власної діяльності й розвитку суб'єкта господарювання. Визначальний вплив на цей показник мають фактори як зовнішнього середовища (політичні, економічні, науково-технологічні, демографічні), так і внутрішнього (конкурентоспроможне становище на ринку, ділова репутація, ступінь ефективності організації виробничо-господарських і фінансових процесів, наявність неплатоспроможних дебіторів, рівень залежності від зовнішніх джерел фінансування) [11];

- платоспроможність, тобто достатня забезпеченість підприємства активами (грошові кошти, дебіторська заборгованість (крім безнадійної) та короткострокові цінні папери), що уможлиблює своєчасне виконання зобов'язань. Підприємство вважають платоспроможним тоді, коли обсяг його платіжних засобів перевищує обсяг строкових зобов'язань. Неплатоспроможне підприємство має прострочені кредити й заборгованість фінансовим органам, порушує терміни виплати заробітної плати, має недостатній обсяг коштів на рахунках у банку й готівки, що може бути спричинене зростанням витрат, значним обсягом дебіторської заборгованості й виробничих запасів, невиконанням зобов'язань щодо постачання продукції замовникам тощо [5, с. 93];

- ліквідність – це спроможність підприємства конвертувати в готівку інші менш ліквідні активи і, як наслідок, погашати зобов'язання, термін виконання яких настав. При цьому вирізняють ліквідність активів, балансу й підприємства. Перший вид свідчить про перетворення ресурсу в абсолютну ліквідну форму, другий є сукупністю ліквідності окремих активів з урахуванням здатності виконувати свої зобов'язання вчасно. Ліквідність підприємства є більш широкою категорією з огляду на те, що суб'єкт господарювання може акумулювати необхідні кошти із зовнішніх джерел, а ліквідність балансу характеризує спроможність власних ресурсів покривати борги [6, с. 15-17];

- кредитоспроможність – це здатність залучити необхідний обсяг позичкового капіталу та погасити боргові зобов'язання виключно власними фінансовими ресурсами, тобто, наявність у підприємства передумов щодо отримання кредиту;

- прибутковість – це ключова категорія, що засвідчує ступінь ефективності функціонування підприємства завдяки здатності генерувати дохід, що перевищує обсяг витрат, і розкривається через абсолютний (прибуток) та відносний її показники (рентабельність);

- оптимальність розподілу прибутку – це ефективне спрямування прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства, відповідно до установчих документів і законодавчих актів, які регулюють діяльність суб'єкта господарювання. Потенційними напрямками розподілу може бути збільшення обсягу пайового і статутного капіталу, формування резервного капіталу, виплата дивідендів, сплата премій за облігаціями;

- ділова активність – це показник ефективності та якості управління й використання трудових, матеріальних, фінансових та інших ресурсів. З одного боку, рівень ділової активності визначають за виконанням планових показників, з іншого – за раціональністю залучення і використання ресурсів [15, с. 3].

У Положенні про порядок здійснення аналізу фінансового стану виокремлено 2 типи: задовільний і незадовільний фінансовий стан. Перший характеризується стійкою ліквідністю, платоспроможністю, фінансовою стійкістю, забезпеченістю власними оборотними засобами та ефективністю використання ресурсів підприємства, водночас, другий є відображенням нераціонального розміщення і використання ресурсів, незадовільної платоспроможності, наявності простроченої заборгованості, низької фінансової стійкості, що зумовлена несприятливими тенденціями розвитку виробництва та збуту [7].

Виходячи з вищезазначеного, збалансування фінансового стану підприємства передбачає процес приведення його активів та зобов'язань до відповідної рівноваги, що забезпечує стабільність фінансової діяльності та стійкості в довгостроковій перспективі. До основних напрямів збалансування фінансового стану можна віднести:

- оптимізацію структури активів, а саме, забезпечення розподілу між оборотними та необоротними активами з метою підтримання ліквідності та досягнення максимальних фінансових результатів;

- управління зобов'язаннями, як короткостроковими, так і довгостроковими, для уникнення ризиків неплатоспроможності;

- забезпечення достатнього рівня ліквідності для своєчасного виконання різного роду фінансових зобов'язань;

- оптимізацію співвідношення власного та позикового капіталу;

- своєчасне оцінювання та управління фінансовими ризиками (валютні ризики, вплив інфляції, величина облікової ставки тощо);

- підтримка стабільного рівня прибутковості через контроль витрат усіх видів ресурсів, підвищення ефективності бізнес-процесів, оптимізацію цінової політики.

Збалансування фінансового стану дозволяє підприємству стабільно функціонувати в умовах економічної нестабільності, посилюючи свою платоспроможність та конкурентні переваги.

АТ «Укртрансгаз» є стратегічно важливим підприємством для України, тому збереження його збалансованого фінансового стану стає критично значимим не тільки для всього населення, бізнесу, а і держави в цілому.

АТ «Укртрансгаз» було засноване згідно з розпорядженням КМУ «Про реорганізацію дочірніх компаній Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» від 13.06.2012 року № 360-р, наказу Міністерства енергетики та вугільної промисловості України «Про реорганізацію Дочірньої компанії «Укртрансгаз» Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» від 18.07.2012 року № 530 внаслідок реорганізації шляхом

перетворення в публічне акціонерне товариство Дочірньої компанії «Укртрансгаз» Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України». АТ «Укртрансгаз» здійснює господарську діяльність у таких напрямках: 1) зберігання природного газу; 2) обслуговування та модернізація об'єктів газотранспортної галузі. Слід зазначити, що до 1.01.2020 р., коли відбувся анбалдінг АТ «НАК «Нафтогаз»», у сферу управління підприємства входила також функція транспортування природного газу магістральними газопроводами як всередині України, так і транзит до Європи, яка була передана незалежному Оператору ГТС України.

АТ «Укртрансгаз» керує 12-ма підземними газосховищами (з 2015 р. Вергунське ПСГ перебуває на тимчасово окупованій території) місткістю понад 30,95 млрд. куб. м., що є найбільшим показником у Європі та третім за обсягами у всьому світі. Загальна потужність точок виходу до газотранспортної системи з газосховищ складає 260 млн куб. м / добу, а потужності точок входу – 254,2 млн куб. м / добу. Основним завданням підприємства є забезпечення ефективного управління підземними газосховищами, створення необхідних для безперебійного проходження опалювальних сезонів газових запасів, розвитку бізнесу зі зберігання газу [9]. Оскільки АТ «Укртрансгаз» є об'єктом природної монополії критично важливої галузі для країни, підприємство перебуває в підпорядкуванні Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. Саме постанови цього органу встановлюють тарифи на послуги зберігання (закачування, відбору) природного газу (табл.1.).

Таблиця 1.

Зміна тарифів на послуги зберігання природного газу за 2019-2022 рр.

Вид послуги	Вартість тарифу (грн. за 1000 м3 на добу без урахування ПДВ)			Зміна за 2019/2022, %
	3 1 серпня 2019	3 1 липня 2020	3 1 липня 2022	
Зберігання (на добу)	0,1720	0,19	0,4	132,56
Відбір	97,2	63,41	253,03	160,32
Закачування	93,3	110,16	243,52	161,01

Джерело: складено авторами на основі [8].

Упродовж 2020-2022 рр. відбулося зменшення обсягів закачування газу до ПСГ, відбору газу з ПСГ, залишок газу з ПСГ та використання природного газу у виробничій діяльності. При цьому, порівняно з 2021 р., обсяги закачування газу збільшилися, решта показників – зменшилися, що зумовлено, по-перше, підвищенням тарифів, по-друге, рівномірним режимом відбору газу з газосховищ, по-третє, сприятливим температурним режимом (табл.2).

Таблиця 2.

Основні показники виробничої програми АТ «Укртрансгаз» за 2020-2022 рр.

(млн куб. м)

Стаття	Обсяг			Зміна за 2020-2022 рр.	
	2020	2021	2022	Абс.відхилення	Відн.відхилення, %
1	2	3	4	5	6
Закачування газу до ПСГ	12 737	3 588	6 115	-6 622	-51,99
Відбір газу з ПСГ	7 945	13 621	7 338	-607	-7,64

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6
Залишок газу з ПСГ	23 726	13 693	11 916	-11 810	-49,78
Використання природного газу у виробничій діяльності	92	116	79	-13	14,13

Джерело: складено авторами на основі [2]

Слід зазначити, що суттєве підвищення тарифів на зберігання природного газу у 2022 р, спричинило покращення фінансового стану підприємства у 2023 р., що засвідчують показники наведені в табл.3.

Таблиця 3.

Динаміка зміни доходу, собівартості та фінансового результату АТ «Укртрансгаз» за 2021-2023 рр.

(тис.грн.)

Назва показника	Фактичне значення			Зміна значення за досліджуваний період	
	2021	2022	2023	у абс. виразі, тис. грн.	У відн. виразі, %
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	4 663 704	6 880 514	9 697 985	5 034 281	207,95
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	4 335 171	6 002 817	4 527 879	192 708	104,45
Валовий: прибуток	328 533	877 697	5 170 106	4 841 573	1573,69
Інші операційні доходи	757 853	4 931 252	3 957 915	3 200 062	522,25
Адміністративні витрати	930 902	869 775	661 718	-269 184	-28,92
Інші операційні витрати	16 636 176	1 139 108	1 224 390	-15 411 786	-92,64
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток (збиток)	-16 480 692	3 800 066	7 241 913	23 722 605	143,94
Фінансові витрати	128 971	114886	111181	-17 790	-13,79
Інші витрати	-	38 014	-	-	-
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	-16 410 540	3 754 175	7 353 754	23 764 294	144,81
Витрати (дохід) з податку на прибуток	762 963	-569 560	-374 600	-1 137 563	-149,1
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток)	-15 647 577	3 184 615	6 979 154	22 626 731	144,60

Джерело: складено авторами на основі [14].

За період 2021-2023 рр. чистий дохід від реалізації продукції збільшився на 5 034 281 тис. грн. (207,95%). АТ «Укртрансгаз» отримує дохід від складського господарства

(закачування, відбір, зберігання) та інших видів діяльності, до яких належить надання ремонтних послуг стороннім організаціям, будівельно-монтажних робіт і послуг діагностики.

Одним із ключових чинників впливу на величину отриманого прибутку у 2023 р. є значне зменшення собівартості реалізованої продукції. Так, порівняно з 2021 роком, у 2023 році відбулося зменшення матеріальних витрат (-23,13%), що може бути зумовлено зростанням середньозваженої вартості списання газу на внутрішньо-технологічні потреби, зменшенням витрат на оплату праці, зниженням рівня амортизаційних відрахувань, зменшенням інших операційних витрат (-9,07%) та адміністративних витрат (-23,92%)

Як свідчить побудована лінія тренду, чистий дохід буде збільшуватись і в подальшому, та ймовірно, зможе перетнути позначку в 11,1 млрд. грн у 2024 р. (рис.1).

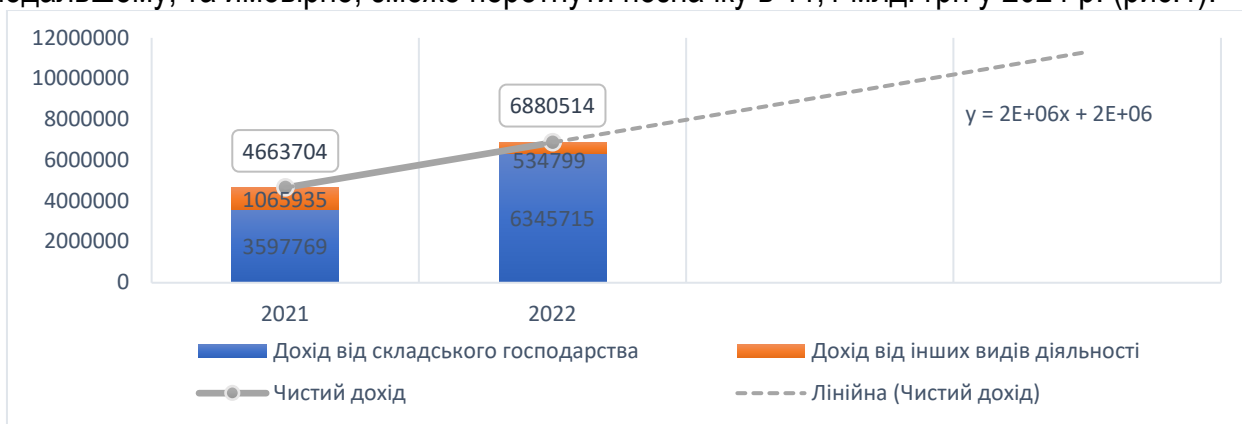

Рис.1. Динаміка структури доходу АТ «Укртрансгаз» за 2021-2022 рр.

Джерело: складено автором на основі [14].

Не дивлячись на позитивну динаміку зростання прибутковості АТ «Укртрансгаз» в умовах воєнного стану, комплексний аналіз його фінансового стану дозволив виявити наступне:

- за період 2021 – 2023 рр. вартість основних засобів (ОЗ) зменшилася на 17 449 132 тис. грн. (-24,87%). Таку негативну динаміку можна пояснити: 1) завданими ворогом збитками внаслідок бойових дій та атак на критичну інфраструктуру України; 2) передачею ОЗ в процесі процедури анбалдінгу Оператора ГТС; 3) значними сумами зносу та недостатнім введенням нових ОЗ. Зменшення обсягу капітальних інвестицій (в абсолютному вираженні – на 64 245 тис. грн., у відносному – на 6,2%) зумовлене призупиненням проведення масштабних інвестиційних проєктів на тлі повномасштабного вторгнення;

- сума поточних зобов'язань і забезпечень у 2022 році різко зросла (на 6 828 141 тис. грн., що у відсотковому вираженні еквівалентно 34,47%), однак в 2023 р. суттєво скоротилася (в абсолютному вираженні – на 20 003 589 тис. грн., у відносному – 75,09%);

- у 2021 році найбільш ліквідні активи (А1) не покривали найбільш термінові зобов'язання (П1) та вартість активів, що повільно реалізуються (А3), не перевищувала суму довгострокових зобов'язань (П3). Остання умова не виконувалася також і у 2022 та 2023 роках. Отже, баланс АТ «Укртрансгаз» у 2021-2023 рр. не характеризувався абсолютною ліквідністю;

- показник коефіцієнта швидкої ліквідності, хоч і знизився в 2022 р., проте знову зріс у 2023 р., і демонструє повну спроможність підприємства погашати поточні зобов'язання за умови отримання своєчасних надходжень від дебіторів;

- сума дебіторської заборгованості перевищує вартість кредиторської, при цьому показник їхнього співвідношення має стійку тенденцію до зменшення і, прогнозовано, в подальшому буде наближатися до 1; частка дебіторської заборгованості в загальній вартості оборотних активів, попри її зменшення за обстежуваний період, усе ж значна, що зумовлено специфікою господарської діяльності підприємства.

- збитковість господарської діяльності в 2021 р. дорівнювала 68,65% (тобто з кожної 1 гривні витрат підприємство зазнавало збитку в розмірі 0,69 грн.), однак у 2022 р. віддача від здійснення господарської діяльності становила 41,93%, а в 2023 – 113,47%;

- попри отримання збиткового чистого фінансового результату в понад 15 млрд грн. у 2021 р., АТ «Укртрансгаз» демонструє суттєве підвищення рівня прибутковості впродовж 2022-2023 рр. завдяки збільшенню обсягів реалізації, підвищенню тарифів.

Таким чином, слабкими місцями фінансового стану АТ «Укртрансгаз» є: зменшення вартості ОЗ, низький рівень рентабельності, наявність значного обсягу дебіторської заборгованості, нестача активів, які можна реалізувати для покриття довгострокових кредитів і позик, відсутність резерву страхування бізнесу, збільшення терміну погашення кредиторської заборгованості та витрат на електроенергію.

Враховуючи вищезазначене, під час повномасштабного вторгнення РФ надважливим для АТ «Укртрансгаз» стає пошук способів мінімізації ризиків та наслідків ворожих атак, резервів з метою підвищення рівня ефективності діяльності. Враховуючи стратегічне значення цього підприємства це допоможе оптимізувати його фінансовий та суспільства в цілому, яке буде отримувати якісні послуги зберігання газу за доступними тарифами.

Важливим аспектом у процесі покращення фінансового стану є підвищення рівня рентабельності. Попри те, що прибутковість не є основною метою діяльності АТ «Укртрансгаз», саме прибуток - головне джерело фінансування його розвитку. Тому підприємству необхідно зосередити зусилля на підвищенні рівня рентабельності, який залежить від доходу, витрат, вартості активів та ефективності управління ними.

До основних напрямів збалансування фінансового стану АТ «Укртрансгаз» можна віднести:

Розробку та реалізацію стратегії збільшення доходу. За останніх 2 роки, виручка підприємства має стійку тенденцію до збільшення, що, зокрема, також зумовлено наданням послуг зі зберігання газу нерезидентам попри повномасштабне вторгнення. АТ «Укртрансгаз» готовий запропонувати до 10 млрд кубометрів потужностей ПСГ для зберігання страхових запасів газу ЄС, що еквівалентно 10 % обсягу ПСГ усього ЄС. Такі послуги необхідні для того, щоб мати можливість купувати газ за дешевшими цінами та формувати запаси для опалювального сезону в потрібний час. Український ринок зберігання газу є привабливим з позицій низьких тарифів та звільнення від митних зборів на 3 роки, що дозволяє легко реімпортувати газ в ЄС.

Хеджування ризиків, спричинених вторгненням, можна забезпечити через механізм гарантування воєнних ризиків з боку ЄС. До того ж, 7 квітня 2023 р. НКРЕКП ухвалила остаточне рішення про сертифікацію АТ «Укртрансгаз» як оператора газосховищ, що є критично важливим для посилення енергетичної безпеки України та ЄС. Сертифікація

сприяє інтеграції вітчизняного газового ринку з європейським і розширенню можливостей залучення фінансування для розвитку та надає право на зберігання газу не лише приватного іноземного сектору, а й державного для тих країн, які мають недостатні потужності або ж узагалі ПСГ. Наразі українські ПСГ використовують понад 160 енергетичних іноземних суб'єктів господарювання з 32 країн світу.

Однак для того, щоб український ринок був більш привабливим і конкурентоспроможним, необхідно проводити його лібералізацію, зокрема відновлювати роботу Української енергетичної біржі, яка забезпечує прозорість ціноутворення, та впроваджувати системи місцевих ринків газу, що діє в ЄС.

Варто також зауважити, що потенційним джерелом збільшення доходу є розширення географії надання ремонтних послуг стороннім організаціям, будівельно-монтажних робіт та послуг діагностики, тобто вихід на іноземні ринки. Конкурентною перевагою таких послуг може бути інтеграція алгоритмів штучного інтелекту в процес обслуговування.

2. Оптимізацію структури витрат: у 2022 р. порівняно з 2021 р. обсяги послуг зберігання газу зменшилися, однак при цьому витрати на газ для виробничих потреб та електроенергію зросли, тож постає потреба в підвищенні ефективності використання коштів. Першочерговими завданнями щодо оптимізації структури витрат можуть стати: перегляд відповідних нормативів витрат ресурсів, оновлення їх з орієнтацією на стратегію зростання підприємства; детальний аналіз інформації про постачальників підприємства, ціни на їхні продукцію/роботи/послуги, порівняння їх з цінами, якістю і спеціальними пропозиціями конкурентів; створення ефективного пулу постачальників за критеріями ціни, якості, часу, додаткових послуг тощо; складання кошторисів відповідно до нових нормативів; розробка заходів задля наближення фактичної структури витрат до цього кошторису.

Залучення інвестицій для модернізації та реконструкції ОЗ. Так, у 2023 р. підприємство самотужки провело роботи з оновлення магістрального газопроводу на Заході України, очікуваними вигодами від якого є підвищення ефективності роботи ПСГ у регіоні, можливості планування нових нестандартних дієвих режимів роботи, зменшення викидів вуглецю. Це було здійснено для того, щоб покращити роботу Більче-Волицько-Угерського ПСГ, що задіяне в наданні послуг «митного складу» для нерезидентів. Оскільки Україна є дуже перспективною країною для розвитку сфери зберігання природного газу, то очікуване підвищення попиту на ці послуги обумовлює потребу в забезпеченні належної інфраструктури та збільшення виробничих потужностей.

У цьому аспекті варто також наголосити про важливість проведення ремонту свердловин самих ПСГ. У 2022 р. були проведені відповідні роботи на західноукраїнському ПСГ. Необхідно провести аналіз продуктивності всіх свердловин та оцінити потребу в оновленні.

Наступним кроком має бути оцінка фінансування проєктів, а саме визначення спроможності у проведенні робіт власними коштами та залученні позикових ресурсів. У затвердженому НКРЕКП Плані розвитку газосховищ на 2024-2033 рр. у 2024 році пріоритетними напрямками є підземні сховища газу, експлуатація газосховищ, модернізація та закупівля транспортних засобів, спеціальних машин та механізмів, будівлі виробничого та адміністративного призначення [10].

4. Формування резерву страхування бізнесу: в умовах постійної невизначеності, спричиненої повномасштабним вторгненням, існує постійна загроза атак на активи підприємства. Завдані збитки можуть сягати дуже значних розмірів, причому якщо запобігти їм не в силах АТ «Укртрансгаз», то принаймні необхідно забезпечити мінімізацію цієї шкоди, що можна досягти шляхом створення спеціального резерву для ліквідації наслідків ворожих ударів. Варто зауважити, що, зважаючи на значні розміри збитків, потрібно розглянути можливість залучення додаткових коштів від партнерів підприємства та держави у вигляді субвенцій; при цьому критичним є забезпечення механізму контролю збереження і використання коштів за призначенням.

Висновки. Реалізація вищезазначених напрямів збалансування фінансового стану забезпечить АТ «Укртрансгаз» як у короткостроковій, так і середньостроковій перспективі економічну стійкість, посилення здатності до протидії викликам в умовах постійної невизначеності та швидкоплинних змін, зумовлених військовою агресією.

Література

1. Головка І. В., Шарманська С. О., Михальська О. Л. Елективні методи і моделі інструментарію економічної аналітики: навч. посіб. Київ: Видавництво «Фенікс», 2016. 528 с.
2. Звіт генерального директора Товариства за результатами фінансово-господарської діяльності Товариства за 2022 рік та основні напрями діяльності на 2023 рік. URL: <https://utg.ua/img/menu/psg/07/PA%20578%20Звіт%20керівника%20за%202022%20рік.pdf>
3. Іванчук Н. В. Фінансова звітність як джерело інформації для аналізу фінансового стану підприємства (Financial statements as an information source for the financial condition analysis at the enterprise) // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал, 2020. №(18 (46)). С. 57-61. URL: <https://eprints.ua.edu/id/eprint/8396/1/10.pdf>
4. Костенко Ю., Короленко О., Гузь М. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану // Економіка та суспільство. 2022. №43. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1758>
5. Литвин Б. М., Стельмах М. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: «Хай-Тек Прес», 2008. 336 с.
6. Люта О. В., Пігуль Н. Г., Глядько К. Теоретичні засади управління ліквідністю та платоспроможністю підприємств. URL: https://www.researchgate.net/profile/Nataliya-Pihul/publication/339055887_THEORETICAL_FOUNDATIONS_MANAGE_LIQUIDITY_AND_SOLVENCY/link/s/6036528a299bf1cc26ea8eae/THEORETICAL-FOUNDATIONS-MANAGE-LIQUIDITY-AND-SOLVENCY.pdf
7. Методичні рекомендації з аналізу й оцінки фінансового стану підприємств. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0006626-06#Text>
8. Офіційний сайт АТ «Укртрансгаз». URL: <https://utg.ua>
9. План розвитку ПСГ на 2021-2030 рр. URL: <https://utg.ua/img/menu/company/docs/2021/План%20ПСГ%202021-2030.pdf>
10. Про затвердження Плану розвитку газосховищ на 2024-2033 роки Оператора газосховищ АТ «УКРТРАНСГАЗ». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0116874-24#Text>
11. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2010. 662 с.
12. Сосновська О. О. Методичні підходи до діагностування фінансового стану підприємства. 2019. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/6157>
13. Фінанси підприємств: навчальний посібник / [Ситник Н. С., Смолінська С. Д., Ясіновська І. Ф.]; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 402 с. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/Finansy_pidpr15.pdf
14. Фінансова звітність АТ «Укртрансгаз» за 2021-2023 рр. URL: https://clarity-project.info/edr/30019801/finances?current_year=2021

15. Ясіновська І. Ф., Іщенко В. А. Ділова активність підприємства та шляхи її підвищення. //Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави. Матеріали міжнародної конференції: Харків, 2019. С. 206–209.
16. Яцух О. О., Захарова Н. Ю. Фінансовий стан підприємства та методика його оцінки. // Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2018. № 3. С. 173-180.

References

1. Holovko I. V., Sharmanska S. O., Mykhalska O. L. Elektyvni metody i modeli instrumentariiu ekonomichnoi analityky: navch. posib. Kyiv: Vydavnytstvo «Feniks», 2016. 528 s.
2. Zvit heneralnoho dyrektora Tovarystva za rezultatamy finansovo-hospodarskoi diialnosti Tovarystva za 2022 rik ta osnovni napriamy diialnosti na 2023 rik. URL: <https://utg.ua/img/menu/psg/07/PA%20578%203vit%20kerivnika%20za%202022%20rik.pdf>
3. Ivanchuk N. V. Finansova zvitnist yak dzhereło informatsii dlia analizu finansovoho stanu pidpriemstva (Financial statements as an information source for the financial condition analysis at the enterprise) //Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriia «Ekonomika»: naukovyi zhurnal, 2020. №(18 (46)). S. 57-61. URL: <https://eprints.ua.edu/id/eprint/8396/1/10.pdf>
4. Kostenko Yu., Korolenko O., Huz M. Analiz finansovoi stiikosti pidpriemstva v umovakh voiennoho stanu //Ekonomika ta suspilstvo. 2022. №43. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1758>
5. Lytvyn B. M., Stelmakh M. V. Finansovyi analiz: navch. posib. Kyiv: «Khai-Tek Pres», 2008. 336 s.
6. Liuta O. V., Pihul N. H., Hliadko K. Teoretychni zasady upravlinnia likvidnistiu ta platospromozhnistiu pidpriemstv. URL: https://www.researchgate.net/profile/Nataliya-Pihul/publication/339055887_THEORETICAL_FOUNDATIONS_MANAGE_LIQUIDITY_AND_SOLVENCY/link/s/6036528a299bf1cc26ea8eae/THEORETICAL-FOUNDATIONS-MANAGE-LIQUIDITY-AND-SOLVENCY.pdf
7. Metodychni rekomendatsii z analizu y otsinky finansovoho stanu pidpriemstv. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0006626-06#Text>
8. Ofitsiinyi sait AT «Ukrtranshaz». URL: <https://utg.ua>
9. Plan rozvytku PSH na 2021-2030 rr. URL: <https://utg.ua/img/menu/company/docs/2021/План%20ПСГ%202021-2030.pdf>
10. Pro zatverdzhennia Planu rozvytku hazoskhovyshch na 2024-2033 roky Operatora hazoskhovyshch AT «UKRTRANSHAZ». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0116874-24#Text>
11. Savytska H. V. Ekonomichnyi analiz diialnosti pidpriemstva: navch. posib. Kyiv : KNEU, 2010. 662 s.
12. Sosnovska O. O. Metodychni pidkhody do diahnostuvannia finansovoho stanu pidpriemstva. 2019. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/6157>
13. Finansy pidpriemstv: navchalnyi posibnyk / [Sytnyk N. S., Smolinska S.D., Yasinovska I.F.]; za zah. red. N. S. Sytnyk. Lviv: LNU imeni Ivana Franka, 2020. 402 s. URL: https://finansial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/Finansy_pidpr15.pdf
14. Finansova zvitnist AT «Ukrtranshaz» za 2021-2023 rr. URL: https://clarity-project.info/edr/30019801/finances?current_year=2021
15. Yasinovska I. F., Ishchenko V. A. Dilova aktyvnist pidpriemstva ta shliakhy yii pidvyshchennia. //Suchasni problemy pravovoho, ekonomichnoho ta sotsialnoho rozvytku derzhavy. Materialy mizhnarodnoi konferentsii: Kharkiv, 2019. S. 206–209.
16. Yatsukh O. O., Zakharova N. Yu. Finansovyi stan pidpriemstva ta metodyka yoho otsinky. // Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V.I. Vernadskoho. Seriia: Ekonomika i upravlinnia. 2018. № 3. S. 173-180.

Martyniuk Liudmila, PhD in economics,

Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv
martynyuk_l@ukr.net
Svitlana Derevianko, economist
sderevanko220220@gmail.com

DIRECTIONS OF BALANCING THE FINANCIAL CONDITION OF ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF MILITARY AGGRESSION

Attention is focused on the need to diagnose the economic activity of enterprises in the conditions of a full-scale war. An important component of such work is the assessment of the financial condition, which ensures the formation of an integral assessment of the financial stability of the enterprise. The main parameters for assessing the financial condition are financial stability, solvency, liquidity, creditworthiness, profitability, business activity, optimality of profit distribution.

The concept of "balancing the financial state of the enterprise" and its main directions are defined, namely: optimization of the structure of assets and the ratio of equity and debt capital, management of liabilities, ensuring a sufficient level of liquidity, assessment and management of financial risks.

An assessment of the financial condition of JSC "Ukrtransgaz" was carried out. It is pointed out that the enterprise is strategically important for Ukraine, therefore the preservation of its balanced financial condition becomes critically important not only for the entire population, business, but also for the state as a whole. The analysis showed that in the conditions of a full-scale invasion, there was an improvement in the company's financial condition, first of all, due to the increase in tariffs for natural gas storage, and, secondly, due to a decrease in the cost of sold products. However, despite the increase in sales volume, the weak points of the financial condition of JSC "Ukrtransgaz" are: a decrease in the value of fixed assets, a low level of profitability, the presence of a significant amount of receivables, a lack of assets that can be sold to cover long-term loans, the absence of a business insurance reserve, an increase the repayment period of payables and electricity costs.

The key areas of balancing the financial condition of JSC "Ukrtransgaz" are proposed: development and implementation of a strategy to increase revenues, hedging risks caused by invasion, attracting investments to modernize fixed assets, forming a business insurance reserve.

Keywords: *financial condition, financial stability, solvency, liquidity, optimality of profit distribution, profitability, strategy for increasing income, risk hedging, optimization of cost structure, storage and pumping of natural gas.*